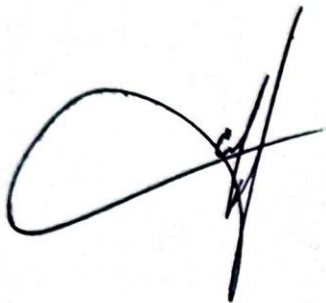

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СОКОЛІК ВІТАЛІЙ ДМИТРОВИЧ

УДК 332.122:330.34(477)

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ВОЄННИЙ
ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Миколаїв – 2026

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано у Миколаївському національному аграрному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

докторка економічних наук, професорка
Сіренко Наталя Миколаївна,
Миколаївський національний аграрний
університет, завідувачка кафедри фінансів,
банківської справи та страхування.

Офіційні опоненти:

докторка економічних наук, професорка
Патика Наталія Іванівна,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»,
завідувачка відділу соціально-економічного
розвитку сільських територій;

докторка економічних наук, професорка
Мельник Людмила Юріївна,
Уманський національний університет,
завідувачка кафедри обліку і оподаткування.

Захист відбудеться «25» вересня 2026 р. о 13.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.806.01 у Миколаївському національному аграрному університеті за адресою: 54008, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті Миколаївського національного аграрного університету <https://www.mnau.edu.ua/spec-vchen-rad/d-38-806-01/ogoloshennya/> та у бібліотеці університету за адресою: 54010, м. Миколаїв, вул. Генерала Олексі Алмазова, 73, Навчальний корпус №1.

Реферат в електронній формі розміщений на офіційному веб-сайті Миколаївського національного аграрного університету <https://www.mnau.edu.ua/spec-vchen-rad/d-38-806-01/ogoloshennya/>.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Альона КЛЮЧНИК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розвиток територіальних громад України в сучасних умовах характеризується високим рівнем нестабільності, зумовленим повномасштабною військовою агресією російської федерації, масштабними руйнуваннями інфраструктури, людськими втратами, внутрішнім і зовнішнім переміщенням населення, а також трансформацією соціально-економічного середовища. Територіальні громади опинилися перед безпрецедентними викликами, що потребують пошуку нових підходів до забезпечення їх життєстійкості, відновлення, економічної спроможності та довгострокового розвитку.

У цьому контексті особливої актуальності набуває формування конкурентних переваг територіальних громад як передумови ефективного використання наявного ресурсного потенціалу, відновлення економічної активності, підвищення інвестиційної привабливості, розвитку підприємництва та людського капіталу. В умовах війни традиційні чинники конкурентоспроможності доповнюються безпековими, інституційними, адаптаційними та відновлювальними характеристиками, що зумовлює необхідність переосмислення підходів до визначення пріоритетів розвитку громад.

Теоретико-методичні засади конкурентоспроможності та конкурентних переваг сформовано у працях класиків економічної науки, зокрема А. Сміта, Д. Рікардо, Е. Хекшера, П. Самуельсона, М. Портера, та розвинено у сучасних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. Значний науковий доробок у сфері регіональної конкурентоспроможності, фінансово-економічної спроможності територій, стратегічного управління, підприємництва, людського й ресурсного потенціалу, інституційного забезпечення, цифровізації та відновлення територіальних громад належить Л. Ковальській, Т. Васильціву, Р. Лупаку, А. Паулик, О. Романчук, С. Захарченку, В. Бондаренку, О. Бочко, С. Ракицькій, Н. Андрусак, Л. Яремко, Н. М. Сіренко, О. І. Мельник, Н. О. Шишпановій, Т. І. Лункіній, А. В. Бурковській, Н. І. Патиці, М. С. Ярошко, Г. Б. Ніколенко, Л. Ю. Мельник, Т. П. Фурсі, І. А. Канцір, І. В. Гончаренко, В. С. Шебаніну, О. В. Довгаль, А. В. Ключник та іншим ученим.

Водночас, попри значний науковий доробок, недостатньо розробленими залишаються питання формування та реалізації конкурентних переваг територіальних громад з урахуванням неоднакового рівня воєнних загроз, масштабів руйнувань, трансформації економічної бази, демографічних змін, обмеженості фінансових ресурсів і необхідності післявоєнного відновлення. Потребують подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання конкурентних переваг громад, визначення стратегічних пріоритетів їх економічного розвитку та обґрунтування інструментів зміцнення стійкості й адаптивності залежно від безпекового та функціонального типу території.

Отже, необхідність поглиблення теоретико-методичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо формування конкурентних

переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період визначає актуальність теми дисертаційного дослідження, її наукове та практичне значення для забезпечення відновлення, сталого розвитку й підвищення конкурентоспроможності територій України.

Таким чином, дослідження теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період є надзвичайно актуальним завданням, яке відповідає потребам сучасної державної політики відновлення та європейської інтеграції України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи Миколаївського національного аграрного університету за темою «Формування потенціалу місцевого розвитку територіальних громад» (номер державної реєстрації 0121U114744), у межах якої автором обґрунтовані детермінантні фактори формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період.

Дисертаційна робота відповідає другому пріоритетному напрямку розвитку науки і техніки – фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави (ст.3 Закону України «Про пріоритетні напрями науки і техніки» від 11 липня 2001 року № 2623-III), базується на положеннях Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (схваленої Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019) та відповідає завданням і цілям Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки (схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 69508.11.2017р. №820-р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексне вирішення теоретико-методичних питань та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період. Вказана мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність категорії конкурентних переваг територіальних громад, здійснити їх класифікацію та обґрунтувати необхідність формування у воєнний та післявоєнний період;
- ідентифікувати та систематизувати детермінантні фактори формування конкурентних переваг територіальних громад, оцінити характер їх впливу у воєнний та післявоєнний період;
- узагальнити методичні підходи до оцінювання конкурентних переваг територіальних громад та адаптувати їх до умов воєнного і післявоєнного розвитку;
- дослідити комплексний розвиток територіальних громад у воєнний період, виявити основні тенденції та ризики, що впливають на їх стійкість і здатність до відновлення;

- охарактеризувати систему управління розвитком територіальних громад та обґрунтувати напрями вдосконалення управлінських механізмів, спрямованих на підвищення їх конкурентоспроможності, адаптивності та стійкості;

- виокремити конкурентні переваги територіальних громад у воєнний та післявоєнний період і визначити особливості їх реалізації залежно від умов функціонування територій;

- обґрунтувати підходи до формування економічної спроможності територіальних громад, орієнтовані на відновлення їх потенціалу та забезпечення сталого економічного зростання на місцевому рівні;

- розробити механізми удосконалення цифровізації управління сталим розвитком територіальних громад, спрямовані на підвищення ефективності управлінських рішень, прозорості процесів та розвиток електронного урядування;

- сформуванати напрями та інструменти мінімізації корупційних ризиків у процесі формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період з урахуванням принципів прозорості, підзвітності та ефективності публічного управління.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і прикладні проблеми формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період.

Об'єктом дослідження є процеси формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період.

Методи дослідження. Методологічною і теоретичною основою дисертаційної роботи є наукові положення фундаментальних і прикладних досліджень у галузі економічної теорії, економіки, стратегічного управління, планування, праці вітчизняних і зарубіжних учених різних галузей економічної науки, в яких наведені фундаментальні теорії формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: метод теоретичного узагальнення і порівняння – для визначення сутності понять «конкурентні переваги територіальних громад», їх класифікації та взаємозв'язків; монографічний метод – для вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду формування конкурентних переваг територіальних громад у кризових та відновлювальних умовах; герменевтичний метод – для аналізу правових аспектів регулювання розвитку територіальних громад і визначення нормативних засад їх конкурентоспроможності; порівняльний і графічний методи – для дослідження динаміки та структурних змін у розвитку територіальних громад, виявлення відмінностей між воєнним і післявоєнним періодами; системного аналізу – для оцінювання характеру впливу сукупності мікро- та макроекономічних факторів, інструментів і механізмів на формування конкурентних переваг громад; аналізу і синтезу – для визначення пріоритетних напрямів стратегічного розвитку територіальних громад з урахуванням воєнних викликів і відбудовчих потреб;

метод ранжирування – для визначення рейтингу територіальних громад за рівнем сформованих конкурентних переваг у різних періодах їх розвитку.

Інформаційну базу дослідження становили: законодавчі та нормативні акти України; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених; аналітичні огляди; інформаційні ресурси комп'ютерної мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних положень та обґрунтуванні прикладних підходів до формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період з урахуванням диференціації безпекового середовища, економічної спроможності, інституційних умов і пріоритетів відновлення.

вперше:

– розроблено концептуальний підхід до визначення стратегічних пріоритетів формування конкурентних переваг та економічної спроможності територіальних громад у воєнний і післявоєнний період, який передбачає послідовне поєднання моніторингу розвитку громади, оцінювання її фінансово-економічного та ресурсного потенціалу, ідентифікації безпекових загроз, визначення сильних і слабких сторін та добору диференційованого комплексу управлінських інструментів. На відміну від існуючих підходів, запропонована модель враховує функціонально-безпекові відмінності громад та дає змогу узгоджувати стратегічні рішення з характером воєнного впливу, ресурсною базою і перспективами післявоєнної трансформації.

удосконалено:

– методичний підхід до оцінювання конкурентних переваг територіальних громад, який доповнено врахуванням специфіки воєнного та післявоєнного періодів і структуровано за трьома послідовними етапами: підготовчим, розрахунковим та завершальним. Підхід передбачає формування системи показників за економічною, соціальною, екологічною та інфраструктурною складовими, оцінювання впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, визначення динаміки конкурентних позицій та врахування мультиплікативних ефектів міжрегіональної і міжгалузевої взаємодії, що підвищує обґрунтованість стратегічних рішень щодо розвитку громад;

– інструментарій мінімізації корупційних ризиків у процесі формування конкурентних переваг територіальних громад, який розширено за рахунок поєднання цифрових, організаційних та громадських механізмів превентивного контролю, зокрема відкритих даних, електронних закупівель, цифрового моніторингу, аналітичних інструментів, громадського контролю, захисту викривачів та етичних стандартів. Особливістю запропонованого підходу є його спрямованість не лише на виявлення порушень, а насамперед на попередження ризиків у процесах управління ресурсами, реалізації відновлювальних, інвестиційних і закупівельних проєктів.

набуло подальшого розвитку:

– трактування поняття «конкурентні переваги територіальних громад» як інтегрованої системи економічних, соціальних, екологічних та інфраструктурних характеристик, що відображають автентичні особливості території, її ресурсний потенціал та здатність адаптуватися до зовнішніх загроз,

забезпечувати стійкість, підвищувати якість життя населення і формувати привабливість для різних груп стейкхолдерів;

- класифікація детермінант формування конкурентних переваг територіальних громад, яку розширено шляхом диференціації їх прояву у воєнний та післявоєнний періоди за економічною, соціальною, екологічною, інфраструктурною та безпековою складовими, що дозволяє враховувати зміну значущості окремих чинників залежно від рівня воєнного впливу, стану ресурсної бази та етапу відновлення території;

- положення щодо формування економічної стійкості територіальних громад, яку запропоновано розглядати як здатність громади акумулювати, розподіляти та ефективно використовувати фінансові, матеріальні, кадрові, інфраструктурні й організаційні ресурси, підтримувати базову економічну функціональність в умовах воєнних загроз, забезпечувати розвиток підприємництва, відновлення локальної економіки та створювати передумови для довгострокового зростання у післявоєнний період.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені наукові та методичні положення, висновки та рекомендації збагачують теорію і практику щодо формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період.

Теоретичні висновки та науково-практичні рекомендації автора безпосередньо використано і впроваджено в діяльності:

Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та її територіальних органів – опрацьовано та враховано в управлінській діяльності: методичний підхід до оцінювання конкурентних переваг регіонів та територіальних громад, який використовується під час аналізу соціально-економічного розвитку територій та підготовки аналітичних матеріалів, у тому числі в контексті фінансування заходів із забезпечення належного стану продовольчої безпеки; науково-методичні положення щодо визначення стратегічних пріоритетів розвитку громад з урахуванням безпекових, економічних та інституційних чинників, що застосовуються під час підготовки пропозицій щодо підтримки місцевого виробництва, розвитку підприємництва та агропродовольчого сектору; науково-практичні пропозиції та рекомендації щодо забезпечення економічної стійкості територіальних громад через розвиток підприємницької діяльності, у тому числі у сфері агропромислового виробництва, ефективне використання ресурсного потенціалу та посилення взаємодії органів влади, бізнесу і громад (довідка № 1503 від 10.10.2025 р.);

Шевченківської сільської ради – аналітичні інструменти застосовано для комплексного аналізу фінансово-економічного стану громади, оцінювання ефективності використання наявного ресурсного потенціалу та визначення доцільності фінансування заходів, спрямованих на підтримку місцевого підприємництва, збереження зайнятості населення, відновлення та модернізацію інфраструктурних об'єктів. Отримані результати використано під час підготовки фінансово-економічних розрахунків, бюджетних програм і аналітичних матеріалів для прийняття управлінських рішень з урахуванням

воєнних ризиків і перспектив післявоєнного розвитку (довідка № 1303/3 від 20.11.2025р.);

Миколаївського національного аграрного університету – обґрунтовано детермінантні фактори формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період в межах виконання науково-дослідної теми «Формування потенціалу місцевого розвитку територіальних громад» (номер державної реєстрації 0121U114744), які успішно впроваджені в освітній процес університету. Зокрема, вони застосовуються при викладанні таких навчальних дисциплін: «Управління та планування розвитку територій»; «Розвиток громад та місцеве самоврядування»; «Сталий розвиток та соціальна відповідальність».

Результати дослідження використовуються також здобувачами вищої освіти під час підготовки курсових та кваліфікаційних робіт, написання наукових робіт, пов'язаних із проблематикою розвитку територіальних громад (довідка № 24-18/1930 від 03.12.2025р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною працею, в якій викладено авторські розробки щодо формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період.. Опубліковані наукові праці містять положення, висновки і пропозиції, сформульовані особисто автором, і відображають його конкретний внесок у розвиток економічної науки. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які належать особисто автору.

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові положення результатів дисертаційного дослідження було опубліковано в матеріалах: Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні та євро інтеграційні аспекти (м. Миколаїв, 23-25 листопада 2016 р.); IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» (м. Миколаїв, 9 грудня 2024 р.); X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти» (м. Кам'янець-Подільський, 15 травня 2025 р.);

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 140 найменувань та 1 додатку. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок. У роботі міститься 31 таблиця та 33 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи та інформаційну базу, сформульовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію, публікації та особистий внесок здобувача.

У **першому розділі «Теоретико-методичні аспекти формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період»** узагальнено еволюцію наукових підходів до конкурентних переваг,

поглиблено зміст категорії на рівні територіальної громади, систематизовано детермінанти та удосконалено методичний підхід до оцінювання.

За результатами узагальнення ресурсного, стратегічного, маркетингового, інноваційного та системного підходів конкурентні переваги територіальної громади визначено як інтегровану систему економічних, соціальних, екологічних та інфраструктурних характеристик, що відображає автентичні особливості території, її ресурсний потенціал і здатність адаптуватися до зовнішніх загроз, забезпечувати стійкість, підвищувати якість життя населення та формувати привабливість для різних груп стейкхолдерів. Науковий акцент перенесено з наявності ресурсу на спроможність громади перетворювати його на відтворюваний результат розвитку. Концептуальна логіка такого перетворення зосереджена на рис. 1. Вона поєднує ресурсну основу громади, безпеково-інституційний фільтр, механізм капіталізації потенціалу та систему результатів. На відміну від лінійного ресурсного підходу, модель передбачає зворотний зв'язок – результати моніторингу коригують систему показників, тип громади, цільові значення та портфель управлінських інструментів.

Рисунок 1 – Концептуальні основи формування конкурентних переваг територіальної громади

Джерело: сформовано автором

Доведено, що зміст і вагомість детермінант конкурентних переваг територіальних громад змінюються залежно від етапу безпекового циклу. У воєнний період пріоритетними є збереження базових функцій, працездатності підприємств, захист критичної інфраструктури, підтримка ВПО, мобілізація

ресурсів і безперервність управління. У післявоєнний період домінують відновлення економічної бази, просторове планування, модернізація інфраструктури, залучення інвестицій, реінтеграція населення, екологічне відновлення та цифрова трансформація. Систематизацію детермінант конкурентних переваг територіальних громад наведено в табл. 1.

Таблиця 1 Трансформація детермінант конкурентних переваг територіальних громад

Складова	Воєнний період (пріоритет управління)	Післявоєнний період (пріоритет розвитку)	Критерій результативності
Економічна	Збереження бізнесу; адаптація виробництва; зайнятість і податкові надходження	Відновлення та диверсифікація підприємств; інвестиції; нові робочі місця; локальні ланцюги доданої вартості	Кількість активних суб'єктів; зайнятість; доходи бюджету; частка МСП
Соціальна	Безперервність базових послуг; допомога ВПО; медична й психологічна підтримка; утримання населення	Реінтеграція і повернення населення; розвиток людського капіталу; модернізація соціальної інфраструктури	Доступність послуг; зайнятість ВПО; демографічна динаміка; соціальна згуртованість
Екологічна	Запобігання техногенним та екологічним загрозам; фіксація й мінімізація воєнної шкоди	Відновлення екосистем; рекультивация; чисті технології; відновлювана енергетика	Площа відновлених територій; енергетична автономія; скорочення екологічних втрат
Інфраструкт урна	Захист критичних об'єктів; аварійне відновлення; резервування систем життєзабезпечення	Реконструкція і технологічна модернізація; цифрові системи; логістична доступність	Безперервність послуг; частка відновлених об'єктів; доступність і надійність мереж
Безпеково- інституційна	Кризова координація; мобілізація ресурсів; взаємодія місцевого самоврядування, військових адміністрацій і партнерів	Прозоре проєктне управління; партнерства; підзвітність; превенція корупційних ризиків	Швидкість рішень; цифрова відкритість; довіра; доступ до донорського й інвестиційного фінансування

Джерело: сформовано автором

Для забезпечення зіставності різних умов удосконалено методичний підхід до оцінювання конкурентних переваг територіальних громад. Він структурований як адаптивний цикл, у якому кількісна оцінка доповнюється контекстуалізацією за воєнним впливом і функціональним типом території.

Методична послідовність (рис. 2) охоплює постановку аналітичної мети, формування даних, нормування показників, ідентифікацію умов функціонування, інтегральну діагностику та формування адресного управлінського рішення.

Наукове значення підходу полягає в обґрунтуванні адаптивного зв'язку між результатами діагностики, вибором управлінських пріоритетів і повторним оцінюванням змін. Інтегральна оцінка набуває змісту аналітичної основи для встановлення чинників погіршення та покращення конкурентних позицій, визначення обмежень реалізації економічного, соціального, екологічного й інфраструктурного потенціалу громади. Поєднання узагальненої оцінки з аналізом її складових дає змогу конкретизувати напрями управлінського впливу та обґрунтовувати їх відповідно до наявних ресурсів, безпекових ризиків і функціональної спеціалізації території.

Рисунок 2 – Адаптивний алгоритм оцінювання конкурентних переваг територіальної громади

Джерело: сформовано автором.

У другому розділі «Аналіз розвитку територіальних громад та оцінка їх конкурентних переваг» здійснено моніторинг соціально-економічних та інституційних змін у воєнний період, охарактеризовано трансформацію системи управління й проведено комплексне оцінювання територіальних громад Миколаївської області.

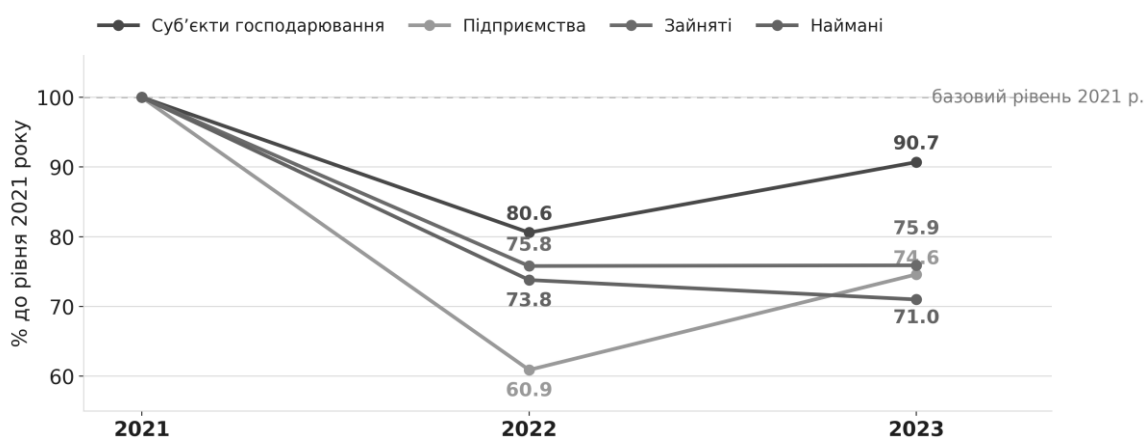
У 2022 р. порівняно з 2021 р. кількість діючих суб'єктів господарювання скоротилася на 19,4 %, кількість зайнятих працівників – на 24,2 %, а найманих працівників – на 26,2 %. У 2023 р. кількість суб'єктів зросла на 12,5 % порівняно з 2022 р., однак залишалася на 9,3 % нижчою за рівень 2021 р.; зайнятість практично не відновилася, а кількість найманих працівників продовжила скорочуватися.

**Таблиця 2 Динаміка підприємницької активності та зайнятості
в Миколаївській області**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р., %
Діючі суб'єкти господарювання, од.	54388	43830	49324	–9,3
Підприємства, од.	11481	6994	8560	–25,4
Зайняті працівники, осіб	193453	146653	146907	–24,1
Наймані працівники, осіб	145583	107381	103405	–29,0

Джерело: розраховано автором

Індексне зіставлення (рис. 3) виявляє різну швидкість відновлення. Кількість діючих суб'єктів господарювання у 2023 р. відновилися до 90,7 % рівня 2021 р., тоді як кількість найманих працівників – лише до 71,0 %. Виявлена розбіжність свідчить про обмежену здатність поживавлення підприємницької діяльності забезпечувати пропорційне відновлення робочих місць, що посилює значення збереження трудового потенціалу для формування конкурентних переваг громад.

Ключовий висновок: відновлення кількості суб'єктів господарювання випереджає відновлення зайнятості

**Рисунок 3 – Індексна динаміка підприємницької активності
та зайнятості у Миколаївській області (2021 р. = 100 %)**

Джерело: розраховано автором

Фінансова спроможність 52 територіальних громад Миколаївської області є суттєво диференційованою: 20 громад віднесено до високого рівня; 18 – до оптимального; 12 – до задовільного; 2 – до низького. Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України у 2024 р. знизилася до 15,7 %, що посилює ризики фінансової залежності. Водночас до кінця 2024 р. 31 із

52 громад області мали стратегії розвитку, орієнтовані на відновлення та економічну адаптацію. Факторне узагальнення результатів визначило ресурсні переваги (аграрний потенціал, географічне положення і міжнародну підтримку), а ключовими обмеженнями – руйнування інфраструктури, трудову міграцію та недостатній рівень цифровізації.

Для уникнення некоректного зіставлення територій із різною інтенсивністю воєнного впливу запропоновано аналітичне безпекове групування громад Миколаївської області. Його основу становлять чинний перелік територій бойових дій, просторове положення, фактичні наслідки обстрілів і руйнувань, навантаження на інфраструктуру та безперервність господарської діяльності. Результатом дослідження є виокремлення 4 фронтових громад/громад-форпостів, 14 прифронтових і 34 тилкових громад (рис. 4).

Кількісна структура типології показує, що дві третини громад області (65,4 %) належать до тилкової групи, проте понад третина (34,6 %) функціонує у фронтових або прифронтових умовах. Це обґрунтовує поєднання відновлювальних інструментів для громад із високим рівнем воєнного впливу з інвестиційно-стабілізаційними інструментами для тилкових територій.

Критерій стратегічної відповідності: пакет інструментів має узгоджуватися з рівнем загрози та ресурсною базою громади

Рисунок 4 – Безпекова типологія та стратегічний фокус територіальних громад Миколаївської області

Джерело: сформовано автором

Поєднання безпекового групування з функціональними типами територій дало змогу сформулювати напрями капіталізації конкурентних переваг (табл. 3): для територій відновлення пріоритетом є технологічно модернізована реконструкція; для регіональних полюсів зростання – поширення інноваційних і сервісних ефектів на суміжні громади; для територій з особливими умовами – капіталізація аграрно-ресурсної спеціалізації через кооперацію; для тилкових територій сталого розвитку – диверсифікація та інвестиції.

Таблиця 3 Напрями капіталізації конкурентних переваг територіальних громад

Типи громад	Домінуюча перевага	Передумови формування конкурентних переваг	Напрямок капіталізації
Території відновлення / фронтові	Відновлювально-безпекова	Пріоритетність реконструкції, розмінування і захисту критичної інфраструктури; досвід кризового управління; міжнародні партнерства	Технологічна модернізація під час відбудови; енергоефективність; відновлення логістики; створення робочих місць
Території відновлення / прифронтові	Логістично-відновлювальна	Близькість до ринків і центрів послуг; аграрно-промислова база; релокаційні та відновлювальні проекти	Переробка; логістичні центри; будівельний сектор; сервіси для відновлення та релокованого бізнесу
Регіональні полюси зростання	Інвестиційно-інноваційна	Концентрація людського капіталу, бізнесу, освіти, послуг, транспортних та енергетичних функцій	Індустріальні парки; технологічні кластери; цифрові сервіси; масштабування інновацій на суміжні громади
Території з особливими умовами розвитку	Аграрно-ресурсна та коопераційна	Земельний, природно-ресурсний і рекреаційний потенціал; локальна спеціалізація; обмежений доступ до послуг	Агропереробка; кооперативи; зрощення; ВДЕ; туризм; міжмуніципальне співробітництво
Території сталого розвитку / тиллові	Стабілізаційно-інвестиційна	Стабільніша економічна діяльність; приймання ВПО; релокація підприємств; аграрна і сервісна спеціалізація	Підтримка МСП; житлова й соціальна інфраструктура; людський капітал; інвестиційні проекти; диверсифікація

Джерело: сформовано автором

Запропонований підхід передбачає оцінювання територіальних громад за відповідністю стратегій їх розвитку характеру воєнного впливу, функціональній ролі, ресурсному потенціалу та етапу відновлення. Це забезпечує використання типології громад для обґрунтування стратегічних пріоритетів і формування управлінських рішень з урахуванням умов та потреб конкретної території.

Для апробації методичного підходу до оцінювання конкурентних переваг територіальних громад з урахуванням воєнного впливу та функціонального типу території обрано Галичинівську, Шевченківську та Новобузьку громади Миколаївської області. Критеріями вибору визначено інтенсивність воєнного

впливу, характер відновлювальних потреб, фінансово-економічну спроможність, рівень цифрової зрілості та наявність зіставних даних.

Галицинівська громада характеризується значними демографічними й інфраструктурними втратами та високими потребами у відновленні за збереження підприємницького потенціалу. Шевченківська громада поєднує аграрно-виробничу спеціалізацію і близькість до Миколаївського економічного вузла з підвищеним навантаженням на місцевий бюджет та соціальну інфраструктуру. Новобузька громада має нижчу інтенсивність прямого воєнного впливу та сприятливіші передумови для розвитку підприємництва, переробки й залучення інвестицій. Належність громад до однієї області забезпечує спільний регіональний контекст порівняння, а відмінності умов їх функціонування дають змогу перевірити застосовність методики до різних безпекових типів територій.

У третьому розділі «Стратегічні напрями формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період» обґрунтовано взаємопов'язані напрями зміцнення економічної спроможності громад, цифровізації управління сталим розвитком та мінімізації корупційних ризиків. Їх поєднання дає змогу узгодити ресурсні можливості територій із потребами відновлення, підвищенням якості управління та забезпеченням прозорого використання ресурсів.

Основою визначення цих напрямів є концептуальний підхід, який передбачає послідовне поєднання моніторингу розвитку, оцінювання фінансово-економічного та ресурсного потенціалу, виявлення безпекових загроз і функціонально-безпекової типологізації громад. За результатами діагностики визначаються стратегічні пріоритети та відповідні управлінські інструменти, а оцінювання їх реалізації слугує підставою для коригування рішень. Особливість підходу полягає у врахуванні характеру воєнного впливу безпосередньо під час стратегічного вибору (рис. 5).

Рисунок 5 – Алгоритм визначення стратегічних пріоритетів формування конкурентних переваг громади

Джерело: сформовано автором

Для практичного застосування цього підходу запропоновано систему інтегральної діагностики, яка поєднує оцінювання економічної спроможності, цифрової зрілості управління та структурної вразливості до корупційних ризиків. Індекс економічної спроможності (ІЕС) характеризує ресурсні передумови розвитку, індекс цифрової зрілості (ІЦЗ) – можливості цифрового забезпечення управління, а індекс структурної вразливості (ІКР) – потребу в превентивному контролі. Сукупне використання цих оцінок забезпечує перехід від виявлення обмежень до обґрунтування адресних заходів (рис. 6).

Рисунок 6 – Інтегрована модель обґрунтування диференційованих управлінських рішень

Джерело: сформовано автором

Зіставність оцінок забезпечується нормуванням компонентів у межах 0–1 та однаковими вагами для досліджуваних громад. Зростання ІЕС та ІЦЗ характеризує позитивні зміни, а підвищення ІКР – посилення потреби у превентивному контролі. ІКР відображає передумови виникнення ризиків і не вимірює фактичну поширеність корупції. Розрахункові моделі наведено в табл. 4.

Систему апробовано на Галицинівській, Шевченківській та Новобузькій громадах, які в дослідженні представляють фронтовий, прифронтовий і тилловий типи. Базові оцінки сформовано за аналізом економічного потенціалу, бюджетних характеристик та контент-аудитом цифрових ресурсів (табл. 5).

Таблиця 4 Методичні засади інтегрального оцінювання економічної спроможності, цифрової зрілості та структурної вразливості громад*

Інтегральний показник	Формула розрахунку	Складові показника	Тлумачення результатів
ІЕС – економічна спроможність	$ІЕС = 0,25F + 0,20B + 0,20I + 0,15H + 0,20S$	F – фінансова автономія; B – підприємницько-виробнича база; I – інфраструктурна доступність і відновлюваність; H – людський капітал; S – безпекова стійкість	Зростання індексу свідчить про посилення здатності громади підтримувати економічну функціональність і фінансувати розвиток
ІЦЗ – цифрова зрілість	$ІЦЗ = 0,20E + 0,20P + 0,20O + 0,20C + 0,20A$	E – е-сервіси; P – е-участь; O – відкритість інформації; C – цифрові комунікації; A – технологічна доступність та е-ідентифікація	Зростання індексу відображає підвищення керованості, доступності послуг, прозорості та якості зворотного зв'язку
ІКР – структурна вразливість до корупційних ризиків	$ІКР = 0,25M + 0,20T + 0,20R + 0,20Q + 0,15D$	M – управлінські витрати; T – трансфертна залежність; R – інтенсивність відновлювальних проєктів; Q – закупівельна вразливість; D – дефіцит цифрової прозорості	Наближення до 1 означає зростання потреби у превентивному контролі; зниження індексу є позитивним результатом

**Примітка. Компоненти нормовано в межах 0–1; складові ІЦЗ оцінено за результатами контент-аудиту офіційних вебресурсів за шкалою 0; 0,25; 0,50; 0,75; 1,00. Джерело: авторська розробка за формулами 3.1–3.3 дисертації.*

Таблиця 5 Інтегральні показники досліджуваних територіальних громад

Громада / безпековий тип	ІЕС	ІЦЗ	ІКР	Висновок
Галичинівська / фронтова	0,49	0,75	0,61	Збережена бізнес-база; обмеження – інфраструктурні втрати та проєктно-закупівельна вразливість
Шевченківська / прифронтова	0,46	0,50	0,67	Резерви – цифрова доступність, е-участь, оптимізація витрат і контроль процедур
Новобузька / тилова	0,68	0,85	0,41	Пріоритети – інвестиції, переробка, логістика та превентивна прозорість

Джерело: розраховано автором

Результати діагностики стали підставою для диференціації заходів економічного розвитку. Для Галичинівської громади, спроможність якої обмежена інфраструктурними втратами, пріоритетними визначено відновлення критичної інфраструктури, підтримку повернення населення та агровиробництва. Для Шевченківської громади запропоновано оптимізацію адміністративних витрат, мікрогрантову підтримку підприємництва, розвиток кооперації та спільних інфраструктурних проєктів. Вищий рівень економічної спроможності Новобузької громади дає підстави зосередити зусилля на розвитку переробки, логістики та інвестиційному супроводі бізнесу.

Реалізація визначених економічних пріоритетів потребує інформаційного забезпечення та узгодження із соціальними й екологічними завданнями громади. У ході дослідження запропоновано заходи щодо цифровізації управління сталим розвитком, який поєднує цифрову трансформацію внутрішніх управлінських процесів, упровадження рішень для соціально-економічного розвитку та розбудову смарт-інфраструктури. Цифрові технології розглянуто як засіб обґрунтування рішень щодо використання ресурсів, доступності послуг і реагування на екологічні загрози.

Економічну складову сталого розвитку запропоновано підтримувати через автоматизацію бюджетного планування, облік комунального майна та цифровий супровід підприємницьких й інвестиційних проєктів. Соціальна спрямованість цифровізації виявляється у розширенні доступу до послуг, електронної участі населення та можливостей безперервного обслуговування в умовах воєнних загроз. Екологічна складова охоплює цифровий моніторинг якості повітря й води, облік енергоспоживання, інтелектуальне освітлення та цифрові карти інженерних мереж. Поєднання цих інструментів створює передумови для підвищення енергоефективності, скорочення ресурсних втрат і поліпшення умов життєдіяльності населення.

Черговість цифрових проєктів визначається потребами сталого розвитку, вихідною цифровою зрілістю та ресурсним забезпеченням громади. Для Галичинівської громади пріоритетними є моніторинг відновлення й резервні канали надання послуг, для Шевченківської – електронна ідентифікація, участь населення та зворотний зв'язок, для Новобузької – інтегровані сервіси для мешканців і бізнесу та супровід інвесторів. Після впровадження проєктів передбачено моніторинг їх результатів. При цьому ІЦЗ характеризує управлінські передумови цифровізації, а досягнення цілей сталого розвитку потребує окремого оцінювання економічних, соціальних та екологічних змін.

Цифрова простежуваність управлінських рішень водночас створює інформаційну основу для мінімізації корупційних ризиків, які можуть обмежувати реалізацію економічного потенціалу громади. До таких ризиків віднесено непрозорий розподіл ресурсів, упереджений вибір виконавців, конфлікт інтересів і зловживання дискреційними повноваженнями. Їх мінімізація спрямована на скорочення непродуктивних витрат та зміцнення довіри населення, бізнесу й партнерів. У воєнний період пріоритетного контролю потребують термінові закупівлі, гуманітарні ресурси та

відновлювальні роботи, а в післявоєнний – інвестиційні проекти, реконструкція, земельні відносини й управління комунальним майном.

Для реалізації цього напрямку запропоновано циклічний механізм, який охоплює виявлення вразливих процедур, оцінювання ризиків, добір превентивних заходів, закріплення відповідальності та повторний моніторинг (рис. 7). Цифровий облік ресурсів і зіставлення планових та фактичних витрат поєднуються із внутрішнім контролем, врегулюванням конфліктів інтересів, каналами повідомлення про порушення та громадським моніторингом. Таке поєднання забезпечує організаційні й інформаційні передумови запобігання ризикам та своєчасного реагування на них.

Рисунок 7 – Механізм мінімізації корупційних ризиків у формуванні конкурентних переваг територіальної громади

Джерело: сформовано автором

Відповідно до виявленої структури вразливості для Галицинівської громади визначено пріоритетність прозорого обліку відновлювальних проектів, контролю закупівель і донорських ресурсів. Для Шевченківської громади запропоновано вдосконалення адміністративних процедур, цифровий контроль закупівель та врегулювання конфліктів інтересів. Для Новобузької громади основну увагу зосереджено на прозорості земельних та інвестиційних рішень, відкритому моніторингу закупівель і публічному звітуванні. Ці заходи доповнюють економічні та цифрові інструменти, сприяючи збереженню ресурсів розвитку.

Для оцінювання можливих результатів поєднання економічних, цифрових та антикорупційних заходів сформовано цільові сценарії зміни індексів (табл. 6, рис. 8). Їх досягнення залежить від фінансування, організаційної спроможності та безпекових умов.

Таблиця 6 Сценарні зміни інтегральних показників за реалізації диференційованих управлінських заходів

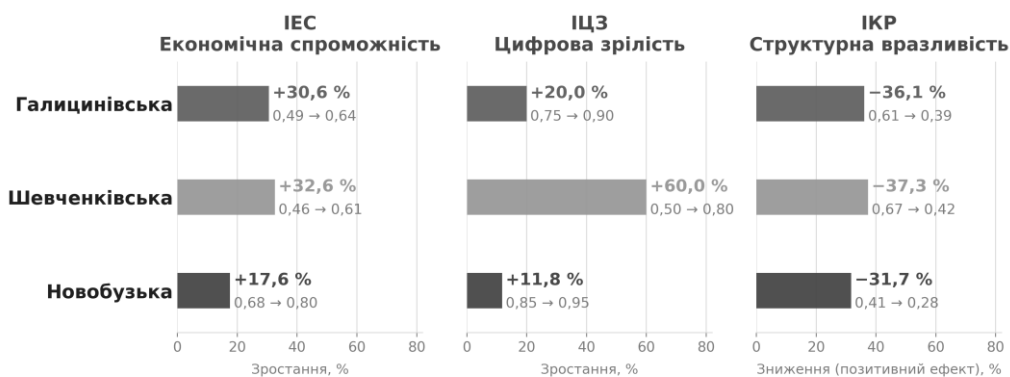
Громада	ІЕС: базовий → цільовий	ІЦЗ: базовий → цільовий	ІКР*: базовий → цільовий	Диференційований пакет інструментів
Галичинівська	0,49 → 0,64 +30,6 %	0,75 → 0,90 +20,0 %	0,61 → 0,39 -36,1 %	Відновлення критичної інфраструктури; повернення населення; гранти МСП; ГІС-моніторинг руйнувань; DREAM і ризик-орієнтований аудит закупівель
Шевченківська	0,46 → 0,61 +32,6 %	0,50 → 0,80 +60,0 %	0,67 → 0,42 -37,3 %	Оптимізація адміністративних витрат; мікрогранти й кооперація; е-ідентифікація та е-участь; е-контроль закупівель і журнал конфліктів інтересів
Новобузька	0,68 → 0,80 +17,6 %	0,85 → 0,95 +11,8 %	0,41 → 0,28 -31,7 %	Індустріально-логістичні проекти; переробка; цифрові сервіси для бізнесу; відкриті дашборди; комплаєнс земельних та інвестиційних рішень

Джерело: розраховано автором.

*Зниження ІКР характеризує позитивну зміну

Очікуваний ефект диференційованих управлінських пакетів

Відносна зміна за трирічний період; білі стовпчиків — перехід «базове → цільове»

Найбільший резерв: цифрова зрілість Шевченківської громади (+60,0 %)

Рисунок 8 – Сценарна зміна інтегральних індексів досліджуваних громад на трирічний період

Джерело: сформовано автором

За сценарними розрахунками найбільші відносні зміни передбачено для Шевченківської громади: зростання ІЕС на 32,6 %, ІЦЗ на 60,0 % та зниження ІКР на 37,3 %. Це відображає нижчу вихідну цифрову зрілість і резерви вдосконалення управління. Для Галичинівської громади пріоритетом є

відновлення економічних функцій, а для Новобузької – розвиток інвестиційної діяльності.

Формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період потребує поєднання зміцнення економічної спроможності, цифровізації управління сталим розвитком і мінімізації корупційних ризиків. Запропоновані заходи враховують безпекові умови, ресурсні можливості та потреби відновлення громад. Їх реалізація сприятиме ефективнішому використанню ресурсів, узгодженню економічних, соціальних та екологічних пріоритетів, підвищенню прозорості управління й інвестиційної привабливості територій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і комплексне вирішення теоретичних і методичних питань та розробка практичних рекомендацій щодо формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період. Найбільшу цінність мають наступні результати:

1. У дослідженні доведено, що конкурентні переваги територіальних громад – це інтегрована система характеристик, яка поєднує економічні, соціальні, екологічні та інфраструктурні аспекти їхнього розвитку. У воєнний час вони набувають особливого змісту: до традиційних факторів конкурентоспроможності (інвестиційна привабливість, інфраструктура, рівень людського капіталу) додаються нові – здатність до мобільності, безпекові механізми, спроможність інтегрувати внутрішньо переміщених осіб та підприємства, що здійснили релокацію. Класифікація конкурентних переваг передбачає виокремлення матеріальних (ресурсні, фінансові, інфраструктурні), нематеріальних (іміджеві, соціокультурні, інноваційні) та безпекових (обороздатність, територіальна безпека) складових. Необхідність формування таких переваг визначається потребою забезпечення стійкості громад у кризових умовах та підвищення їхньої здатності до відновлення в післявоєнний період.

2. Встановлено, що у воєнний період детермінантними факторами виступають: безпекове середовище, здатність до оперативної мобілізації ресурсів, ефективність взаємодії місцевого самоврядування з військовими адміністраціями, можливості релокації бізнесу та забезпечення житлом ВПО. У післявоєнний період домінують фактори просторового планування, модернізації інфраструктури, залучення міжнародної допомоги, розвиток логістики, енергетичної незалежності та цифрової трансформації. В обох випадках вагому роль відіграють соціальний капітал громади, активність громадян, участь молоді та здатність до партнерств із міжнародними організаціями. Систематизація цих чинників дозволяє виділити чотири основні групи: економічні, соціальні, безпекові та інноваційно-технологічні.

3. Узагальнення методичних підходів свідчить, що традиційні моделі оцінювання (економічні показники, індекси інвестиційної привабливості, демографічні та соціальні індикатори) потребують адаптації до умов війни та післявоєнного розвитку. Запропоновано алгоритм оцінки конкурентних

переваг, який включає три етапи: підготовчий (визначення показників, релевантних воєнному та поствоєнному контексту), розрахунковий (аналіз економічних, соціальних, екологічних та інфраструктурних складових із урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників), завершальний (визначення напрямів посилення конкурентних переваг та формування стратегічних рекомендацій). Особливу увагу приділено мультиплікативним ефектам міжрегіональної та міжгалузевої співпраці.

4. Встановлено, що в Україні функціонує динамічна система класифікації територіальних громад за рівнем небезпеки, яка дозволяє здійснювати моніторинг у режимі реального часу та оперативно реагувати на загрози. Найбільш ураженими визнано громади Донецької, Луганської, Запорізької, Харківської та Херсонської областей, які зазнали тимчасової окупації чи перебувають у зоні активних бойових дій. Окремі регіони (Київська, Сумська, Миколаївська, Чернігівська області) демонструють поступове відновлення управління на звільнених територіях. Обмеженнями існуючих механізмів моніторингу є: фрагментарність статистики, низький рівень цифровізації, складність у зборі повних даних в умовах війни, відсутність уніфікованої системи показників. Масштаб руйнувань підтверджує потребу вдосконалення інструментів моніторингу: сума прямих збитків інфраструктури України на початок 2024 року перевищила \$170 млрд, найбільше постраждали житловий фонд та транспортна інфраструктура.

5. Система управління в умовах війни характеризується посиленням ролі місцевих голів та військових адміністрацій, які отримали додаткові повноваження щодо розпорядження ресурсами, забезпечення безпеки та взаємодії з державними і міжнародними інституціями. У післявоєнний період пріоритетним завданням стає відновлення інфраструктури, розвиток стратегічного планування та розширення партнерств. Для підвищення стійкості необхідним є поєднання інструментів класичного стратегічного менеджменту з інноваційними підходами (смарт-управління, цифровізація, партисипативні практики). Вдосконалення системи управління передбачає активне залучення громадян, прозорість рішень та мінімізацію корупційних ризиків.

Прикладом ефективного управління є громади, що демонструють значний приріст доходів навіть у кризових умовах: Широківська ТГ (+613,2%), Великомихайлівська ТГ (+500,7%), Полтавські та Тягинська громади. Водночас частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України знизилася до 15,7% у 2024 році (порівняно з 2021–2022 рр.), що свідчить про посилення централізації фінансових ресурсів і загрозу втрати фінансової автономії. У Миколаївській області до кінця 2024 року 31 із 52 громад вже розробили власні стратегії розвитку, зосереджені на післявоєнному відновленні та економічній адаптації, що свідчить про прагнення до стратегічного планування навіть у воєнних умовах.

6. Конкурентні переваги у воєнний час базуються на географічному розташуванні, логістичних можливостях і стратегічній ролі у забезпеченні обороноздатності. Для Миколаївщини ключовим є поєднання аграрної та промислової спеціалізації. У післявоєнний період конкурентоспроможність

визначатимуть: відбудова інфраструктури, впровадження енергозберігаючих технологій, розвиток відновлюваної енергетики, міжнародна підтримка та повернення населення.

Фінансовий аналіз Миколаївської області дозволив виділити 4 групи громад: високі доходи та збалансовані видатки (Південноукраїнська, Коблівська, Синюшинобрідська); високі доходи при значних видатках (Галичинівська, Арбузинська, Чорноморська); середні доходи та помірні видатки (Вознесенська, Баштанська, Новоодеська); низькі доходи та висока дотаційність (Очаківська, Горохівська). Економічна активність Миколаївської області у 2020–2023 рр. демонструє скорочення кількості підприємств і зайнятості, особливо серед МСБ. У 2022 році збитки аграрного сектору склали \$6,6 млрд, а до 2024 року перевищили \$80 млрд.

Демографічна ситуація ускладнилася зростанням кількості ВПО: станом на грудень 2024 р. в області зареєстровано понад 120 тис. осіб (зростання у 14,7 раза порівняно з 2022 р.).

SWOT-аналіз виявив, що сильними сторонами є аграрний потенціал, вигідне розташування та міжнародна підтримка, тоді як слабкими – руйнування інфраструктури, трудова міграція та низький рівень цифровізації.

7. Запропоновано підходи, що включають: диверсифікацію економіки, розвиток аграрно-промислових кластерів, підтримку малого й середнього бізнесу, залучення інвестицій у відновлювану енергетику, формування програм підтримки молоді та ВПО, розвиток сучасної логістики. Ключовим елементом є створення умов для повернення населення, розвиток людського капіталу та забезпечення високого рівня зайнятості. Для цього необхідні партнерства з міжнародними донорами, адаптація фінансових моделей громад до умов післявоєнного відновлення та стимулювання інноваційної діяльності.

8. Доведено, що цифровізація є критично важливим фактором конкурентоспроможності громад. Серед механізмів її удосконалення виокремлено: інтеграцію існуючих цифрових сервісів у єдиний інформаційний простір громади; впровадження смарт-інфраструктури (електронні послуги, цифрові платформи для управління ресурсами, системи «розумної безпеки»); розширення доступу громадян до електронних сервісів; підвищення цифрової грамотності управлінців і населення. Пріоритетним напрямом є узгодження місцевих ініціатив із державною стратегією «Держава у смартфоні».

Проаналізовано сучасні підходи до цифровізації управління сталим розвитком територіальних громад, обґрунтовано доцільність впровадження штучного інтелекту, технологій відкритих даних, блокчейну та предиктивної аналітики як інструментів підвищення прозорості, ефективності та інноваційності управлінських процесів.

Оновлено науково-методичні підходи до формування системи цифрового управління громадами з урахуванням етичних, правових та організаційних аспектів використання ШІ, що дозволяє забезпечити сталий розвиток територій та зміцнення довіри громадян до органів місцевого самоврядування.

9. Встановлено, що в умовах війни ризики корупції зростають через збільшення обсягів ресурсів і дискреційних повноважень місцевої влади.

Основними напрямками мінімізації є: цифровізація управління, посилення громадського контролю, впровадження політик доброчесності, створення внутрішніх систем перевірки та моніторингу, регулярне навчання персоналу, розвиток інструментів бюджетної прозорості (бюджет участі, публічні звіти). Запропоновано гнучкий механізм, що передбачає постійний перегляд антикорупційних заходів відповідно до змін безпекового та соціально-економічного середовища.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. The role of labour resources in the development of food self-sufficiency of territorial communities of the Mykolaiv Oblast / A. Kliuchnyk, N. Shyshpanova, L. Prohoniuk, N. Galunets, **V. Sokolik**. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31, № 6. P. 36–47. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/6.2024.36>

Особистий внесок здобувача – здійснено аналіз ролі трудових ресурсів у формуванні спроможності територіальних громад Миколаївської області, узагальнено чинники їх відтворення та використання, визначено взаємозв'язок кадрового потенціалу з економічною стійкістю та конкурентними перевагами громад.

2. **Соколік В. Д.**, Пащенко Д. В., Швець С. А., Башанова Н. Є. Правове регулювання використання штучного інтелекту в публічному управлінні: виклики цифрової епохи. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2025. № 4 (329). С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-4-329-30-36>.

Особистий внесок здобувача – досліджено можливості використання технологій штучного інтелекту в публічному управлінні та їх вплив на ефективність, прозорість і якість управлінських рішень у територіальних громадах.

3. **Соколік В. Д.**, Хамітов Р. Р., Іваненко В. О., Безушко О. Є. Сталий розвиток громад в умовах діджиталізації: інноваційні моделі управління з використанням ІІІ та цифрових технологій. *Modern Economics*. 2025. № 50. С. 175–181. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V50\(2025\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V50(2025)-23).

Особистий внесок здобувача – обґрунтовано роль цифровізації та інструментів ІІІ у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад, систематизовано напрями їх використання як чинника посилення конкурентоспроможності.

4. **Соколік В.** Правове забезпечення цифровізації місцевого самоврядування в контексті інтеграції роботизованих та інтелектуальних систем. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Т. 10. № 3. С. 174–178. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-3-34>.

5. Чурило І., Грисюк І., Козаченко О., Шахназаров М., **Соколік В.** Алгоритмічне управління в електронному урядуванні: юридичні гарантії, прозорість і відповідальність. *UNIVERSUM*. 2025. № 21. С. 62–74.

Особистий внесок здобувача – визначено напрями застосування алгоритмічного управління в електронному врядуванні на місцевому рівні,

обґрунтовано значення прозорості й підзвітності та систематизовано ризики використання алгоритмічних технологій.

6. Kliuchnyk A., Shyshpanova N., **Sokolik V.**, Ostapenko A., Kryvko O. Digitalisation of public administration processes in shaping the investment environment of territorial communities. *Danube*. 2025. Vol. 16(3). P. 264–276. DOI: <https://doi.org/10.2478/danb-2025-0013>.

Особистий внесок здобувача – досліджено вплив цифровізації управлінських процесів на інвестиційне середовище територіальних громад, узагальнено інструменти підвищення прозорості й інвестиційної привабливості та визначено їх роль у формуванні конкурентних переваг.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. **Соколік В. Д.** Вплив освітньо-наукового середовища на розвиток економіки України. Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні та євроінтеграційні аспекти : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 23–25 листопада 2016 р. Миколаїв : МНАУ, 2016. С. 258–260.

8. **Соколік В. Д.** Моніторинг розвитку територіальних громад у воєнний період. Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти : збірник матеріалів X міжнародної науково-практичної конференції, 15 травня 2025 р. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2025. С. 432–434.

9. **Соколік В. Д.** Формування спроможності економічного розвитку територіальних громад. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 9 грудня 2024 р. Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 252–254.

АНОТАЦІЯ

Соколік В. Д. Формування конкурентних переваг територіальних громад у воєнний та післявоєнний період. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2026.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано теоретико-методичні положення і практичні рекомендації щодо формування конкурентних переваг територіальних громад в умовах воєнних ризиків та післявоєнного відновлення. Поглиблено трактування конкурентних переваг територіальної громади, систематизовано економічні, соціальні, інфраструктурні, інституційні та безпекові детермінанти їх формування. Визначено особливості використання ресурсного потенціалу громад залежно від характеру воєнного впливу, функціональної спеціалізації та потреб відновлення.

Удосконалено методичний підхід до оцінювання конкурентних переваг, який поєднує підготовку даних, розрахункову діагностику та обґрунтування стратегічних рекомендацій. Здійснено моніторинг соціально-економічних та

інституційних змін у громадах Миколаївської області, охарактеризовано трансформацію місцевого управління у воєнний період. Запропоновано групування громад на фронтові, прифронтові й тиллові та визначено відповідні пріоритети формування конкурентних переваг. Обґрунтовано доцільність урахування безпекових умов під час порівняння громад і вибору управлінських рішень.

Розроблено систему інтегральної діагностики економічної спроможності, цифрової зрілості управління та структурної вразливості до корупційних ризиків. Її апробовано на прикладі Галицинівської, Шевченківської та Новобузької територіальних громад. Результати оцінювання використано для визначення обмежень розвитку, виявлення резервів підвищення спроможності та формування диференційованих комплексів управлінських заходів. Індекс структурної вразливості характеризує передумови виникнення корупційних ризиків і потребу у превентивному контролі.

Обґрунтовано напрями зміцнення економічної спроможності громад через підтримку підприємництва, відновлення інфраструктури, розвиток людського капіталу та залучення інвестицій. Удосконалено підхід до цифровізації управління сталим розвитком, спрямований на узгодження економічних, соціальних та екологічних пріоритетів. Визначено можливості використання цифрових інструментів для управління ресурсами, забезпечення доступності послуг, громадської участі, моніторингу стану довкілля та підвищення енергоефективності.

Запропоновано механізм мінімізації корупційних ризиків, який поєднує виявлення вразливих процедур, оцінювання ризиків, цифровий моніторинг, внутрішній контроль і громадський нагляд. Сформовано сценарні орієнтири зміни інтегральних показників за умови реалізації запропонованих заходів. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання під час розроблення та коригування програм розвитку громад, визначення пріоритетів відновлення й забезпечення прозорого використання ресурсів.

Ключові слова: територіальні громади, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, сільські території, соціально-економічний розвиток, потенціал, децентралізаційні перетворення, інституційне забезпечення, детермінанти, воєнний та післявоєнний період

ABSTRACT

Sokolik V. D. Formation of Competitive Advantages of Territorial Communities in the Wartime and Postwar Period. – Qualification research work submitted as a manuscript. Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. – Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, 2026.

The dissertation develops theoretical and methodological principles and practical recommendations for forming the competitive advantages of territorial communities under wartime threats and postwar recovery. Competitive advantages are examined as the ability to mobilise and use economic, social, environmental and

infrastructure resources to maintain essential functions, support recovery and improve living conditions.

The study systematises the determinants of community competitiveness and explains how their significance changes during war and reconstruction. Security, continuity of services and resource mobilisation become immediate priorities, while investment, infrastructure modernisation and the recovery of human capital support longer-term development. An adaptive assessment approach combines monitoring, data preparation, normalisation, analysis of territorial conditions, integrated diagnosis and the selection of management measures.

Monitoring of communities in Mykolaiv Oblast reveals uneven economic recovery and differences in financial and institutional capacity. The security-based typology distinguishes frontline, near-frontline and rear communities within the research framework. Halytsynivska, Shevchenkivska and Novobuzka communities are selected to represent these contrasting conditions within a common regional context. The three cases support analytical comparison and practical testing; they do not constitute a statistically representative sample of all communities in the oblast.

The proposed diagnostic system includes indices of economic capacity, digital maturity of governance and structural vulnerability to corruption risks. Each index combines five components assessed on a scale from zero to one. Economic capacity incorporates financial autonomy, the business and production base, infrastructure, human capital and security resilience. Digital maturity is assessed through electronic services, participation, information openness, communication and technological accessibility. The vulnerability index supports preventive screening rather than measuring actual corruption.

Economic development measures are differentiated according to the constraints identified. Halytsynivska requires infrastructure recovery, support for returning residents and the restoration of agricultural activity. Shevchenkivska has reserves in improving administrative expenditure, supporting small businesses and developing cooperation. Novobuzka can strengthen its advantages through investment, processing industries, logistics and business support.

Digitalisation of sustainable development management is organised around internal administrative processes, digital solutions for socioeconomic development and smart infrastructure. Economic applications include budget planning, municipal asset records and investment support. Social applications improve access to services, electronic participation, communication and continuity of provision during emergencies. Environmental applications include air and water monitoring, energy consumption records, intelligent lighting and digital maps of utility networks. Their intended contribution is more efficient resource use and better environmental responsiveness.

The implementation sequence covers needs assessment, resource assessment, technology selection, financing, implementation and monitoring. Digital maturity indicates the administrative prerequisites for these changes. Economic, social and environmental outcomes must be assessed separately, so improvements in online services alone are not treated as proof of sustainable development. The priority projects include recovery monitoring and service continuity in Halytsynivska,

accessible identification and participation in Shevchenkivska, and integrated resident, business and investment services in Novobuzka.

Corruption risk management is integrated into the formation of competitive advantages because opaque allocation, biased procurement and conflicts of interest can waste resources and weaken trust. A recurring cycle identifies vulnerable procedures, assesses risks, selects preventive measures, assigns responsibility and reviews results. Digital records and project monitoring are combined with internal control, conflict-of-interest management, reporting channels and public oversight. Priorities differ between recovery and procurement in Halytsynivska, administrative procedures in Shevchenkivska, and land and investment decisions in Novobuzka.

Scenario calculations indicate potential increases in economic capacity from 0.49 to 0.64, from 0.46 to 0.61 and from 0.68 to 0.80 for the three communities respectively. Digital maturity targets are 0.90, 0.80 and 0.95, compared with baseline values of 0.75, 0.50 and 0.85. Structural vulnerability targets decline from 0.61 to 0.39, from 0.67 to 0.42 and from 0.41 to 0.28. These are conditional scenario benchmarks, not achieved outcomes or unconditional forecasts. Their attainment depends on resources, implementation and security conditions.

The contribution is a coherent link between diagnosis, security-sensitive priorities and differentiated economic, digital and preventive measures. Practical use involves assigning projects, targets, deadlines and responsible actors, followed by monitoring and adjustment. Broader testing and weight sensitivity analysis remain necessary for extending the method to other communities.

Keywords: territorial communities, competitiveness, competitive advantages, rural areas, socio-economic development, potential, decentralisation reforms, institutional support, determinants, wartime and post-war periods.

Підписано до друку «05» серпня 2026 р. Формат 60х84 1/16 Папір друк.
Друк. офсетний. Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Надруковано у видавничому відділі Миколаївського національного аграрного університету
54010, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

